

JOSEP HERNANDO

*ESCOLES I PROGRAMES ACADÈMICS A LA BARCELONA
DEL SEGLE XV.
L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL I L'ENSENYAMENT
DE DISCIPLINES GRAMATICALS I D'ARTS*

ABSTRACT

During the XV century continued in Barcelona the union of education professionals to the formation of societies for private schools administration, different from the public ones (the cathedral and de city of Barcelona ones) and reading and writing education (primary education) and grammar and arts (trivium and quadrivium, secondary education). The academic programme of these schools and textbooks used were set up and regulated on these agreements or society contracts. On a documentary appendix are published 15 documents about the school called Escola de Mestre Ramon Llull and the academic programmes used in these schools.

1.- INTRODUCCIÓ

L'interès dels barcelonins baix-medievals per l'ensenyament és un fet documentat.¹ Tanmateix, un recerca sistemàtica dels fons dels nostres arxius, especialment els notariais, segueixen enriquint els coneixements sobre l'ensenyament (per-

¹ Vegeu Josep HERNANDO i DELGADO, *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notariais. Primera Part: Instruments notariais de l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona, 1350-1400*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 12 (1993), 141-271; ID., *L'ensenyament a Barcelona, segle XIV. Documents dels protocols notariais. Segona part: Instruments notariais de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona i de l'Arxiu Històric de la ciutat de Barcelona, 1294-1400*, dins "Arxiu de Textos Catalans Antics", 16 (1997), 131-298. Esperem publicar ben aviat els documents que corresponen al segle XV.

sones, infraestructures i programes). I això tant si ens fixem en l'ensenyament de lletres o de gramàtica o primari, com en l'ensenyament d'arts o secundari, i també el superior o universitari. Molts han estat els documents ja publicats sobre les escoles públiques de Barcelona, les de la catedral i les de la ciutat. Coneixem molts dels seus rectors i molts dels seus docents, no tan sols amb graus o titulacions universitàries, sinó també estudiants exercint l'ofici de mestres. A Barcelona, però, i per tot el segle XV, la unitat de docents per a la formació de societats dedicades a l'ensenyament i al regiment d'escoles, que podem qualificar de "privades" en oposició a les "públiques" de la catedral i la ciutat de Barcelona, és constant. Aquest aspecte és menys conegut. Després d'un escorcoll sistemàtic dels protocols notariais del segle XV existents als diversos arxius de Barcelona, la munició de dades sobre aquest aspecte de l'ensenyament que hem aplegat, ens permeten omplir un buit considerable en la coneixença de l'ensenyament a Barcelona durant el segle XV. És per això que ens centrarem en les escoles de iniciativa "privada", en especial en la coneguda com *Escola de Mestre Ramon Llull* i en els programes acadèmics de les escoles de la Barcelona del segle XV, tot acabant amb l'acta notarial d'un examen de *magister in artibus* i la sessió solemne de concessió del corresponent grau de mestre en arts, que coronava tota aspiració de qualsevol universitari.

2.- LES ESCOLES I L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL

El dia 28 de novembre de 1410, Bernat Ferrer, estudiant d'arts i ciutadà de Barcelona, pasava comptes amb els hereus del seu soci en el regiment d'escoles, Ponç de Puig, també estudiant d'arts. La mort d'aquest posava, doncs, fi a la societat entre ells feta i al lloguer de la casa on tenien l'escola.² Tanmateix, poc després, Bernat Ferrer, encara estudiant d'arts, formava societat amb un altre escolar, Guillem de Grapre, oríund de Santa Maria de Cabanac, per al regiment d'escoles, i compraven una casa per a aquest fi, prop de l'església de Sant Cugat de Reg, al carrer d'en Mora, a un mestre d'escolars, Joan Pere, àltes Massos, ciutadà de Barcelona, per un preu de 77 lliures.³ Aquesta societat havia de durar fins el 20 de febrer de l'any 1419. Guillem de Grapre encara és estudiant d'arts, però Bernat Ferrer és designat amb el títol de "magister scholarium". Doncs bé, aquest canvi en la titulació dels socis féu que Guillem de Grapre traspassés la seva part en la societat, significada en el lloguer de la casa destinada a escola, a Guillem de Paulis, mestre d'escolars com Bernat Ferrer.⁴

2 Cf. AHPB, Joan FERRER, *Tertium Manuale* 1409, novembre, 19 - 1411, maig, 6, fol. 55r, vol. 107/12.

3 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Primum Manuale* 1410, desembre 21 - 1413, gener, 21, s.n., vol. 107/12.

4 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Octavum manuale* 1418, desembre, 28 - 1419, desembre, 23, s.n., vol. 107/9.

Aquests dos seran ara els membres de la companyia per a l'ensenyament. Tanmateix, a Guillem de Grapre, el venedor, li era concedida l'opció d'estudiar en aquestes escoles de manera gratuïta, tot comproment-se a no tenir escoles pròpies a la ciutat de Barcelona, però sí que podria tenir deixebles propis a les escoles majors de la catedral en el cas que hi estudis i hi residís, cosa que era habitual.⁵ L'any 1426, en morir Guillem de Grapre, els seus hereus vengueren aquesta part al seu antic soci, Bernat Ferrer.⁶ La nova societat entre els dos "magistri scholarium", Bernat Ferrer i Guillem de Paulis, havia de durar fins 1423, perquè, el dia 12 d'octubre d'aquest any, Bernat Ferrer, mestre d'escolars, formava societat per al regiment d'escoles amb un altre mestre d'escolars, Bernat Malet, reinint Bernat Ferrer dos terços de la societat i Bernat Malet, l'altre terç.⁷ No sabem fins quan va durar aquest societat, tanmateix la documentació ens assabenta de que Bernat Ferrer va tenir altres socis. Primer, Bernat Torroella, també mestre d'escolars, l'any 1432,⁸ i més endavant, i fins l'any 1438, Francesc Fossalbes, també mestre d'escolars.⁹ Diem això perquè Bernat Ferrer i el seu soci Francesc Fossalbes, aquest any de 1438, han canviat de professor. Bernat Ferrer és ara mercader i Francesc Fossalbes és formenter. En aquesta data venen la casa, que els havia servit per a tenir-hi l'escola, a Francesc Romeu, mestre d'escolars. Acaba, per tant, una societat i una gran part de la vida de Bernat Ferrer dedicada a l'ensenyament.

Un altre dels docents de llarga activitat en el temps dedicada a l'ensenyament és Guillem Odó, mestre d'escolars i ciutadà de Barcelona, el qual, l'any 1415, té llogades unes cases, per a tenir-hi escoles, perranyents a la Pia Almoina, prop de la porrells de Sant Joan.¹⁰ L'any 1430 encara ensenyava. Malgrat que les dades sobre

5 Per exemple, l'any 1413, els estudiants d'arts Joan Mora i Ponç de Vilafranca ensenyaven de lletres a les escoles de la catedral de Barcelona (AHPB, Bernat NADAL, *Septimus liber apochurum dierarum manumissorium* 1411 - 1414, fol. 127r-v, vol. 58/180). L'any 1415, ensenyaven de lletres a les escoles de la catedral els també estudiants d'arts Bartomeu Manóla i Joan Sabater (AHPB, Pere GRANYANA, *Vicesimum quartum manuale* 1415, abril, 8 - 1416, juliol, 9, fol. 13v, vol. 56/17). L'any 1425, qui hi ensenyava de gramàtica era Joan Riquer, estudiant d'arts de Barcelona (AHPB, Joan ISERN, *Manuale* 1424, desembre, 20 - 1425, octubre, 29, fol. 37r, vol. 105/4). L'any 1437, hi ensenyava de lletres Guillem Joan Llobera, estudiant d'arts de Barcelona (AHPB, Bernat Pí, *Llibre d'èpoques de diferents marmessores* 1435 - 1442, s.n., vol. 113/101).

6 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Quintum decimum manuale* 1425, desembre 28 - 1426, juliol, 55, s.n., vol. 107/14.

7 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Duodecimum manuale* 1422, desembre, 27 - 1423, desembre, 24, s.n., vol. 107/12.

8 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Vicesimum primum manuale* 1431, desembre, 29, 1432, desembre, 24, s.n., vol. 107/20.

9 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Vicesimum septimum manuale* 1437, desembre, 28 - 1438, desembre, 24, s.n., vol. 107/26.

10 Cf. AHPB, Joan FRANÇ, *Quartum manuale* 1414, desembre, 4 - 1415, desembre, 23, fol. 84v, vol. 107/5.

altres societats són més escadusseres, tanmateix la constitució de companyies entre diversos professionals de diversa titulació va ser constatat durant el segle XV. Així, Lluís Sabata, mestre d'escolars, i Pere Coloma, estudiant d'arts, el dia 6 de setembre de 1414, llogaven, a un mercader de Barcelona, unes cases per a tenir-hi escoles, prop del palau de la reina. A canvi d'una part del lloguer els mestres es comprometien a ensenyar de lletra al fill del propietari de la casa.¹¹ Interessant és la societat per al regiment d'escoles formada, el dia 5 de setembre de l'any 1422, entre un estudiant de teologia, Tomàs d'Horts, un estudiant d'arts, Antoni Torner, i l'escrivent Bartomeu Mata.¹² O bé, la societat o companyia entre Pere Serra, escrivent de lletra rodona, i el mestre d'escolars Berenguier Guerau. Aquesta companyia, constituïda l'any 1428, acabaria a causa de la mort de Berenguier Guerau.¹³ L'any 1432, Guillem Castellar, barxiller en arts, comprava als marmessors del testament de Pere Mari, mestre en arts i barxiller en decrets, unes cases on aquest tenia escoles de gramàtica.¹⁴ També posseïx cases amb escoles, entre els anys 1452 i 1453, el mestre d'escolars Antoni Ponç.¹⁵ L'any 1455, Jaume Serra, ja mestre en arts¹⁶ i barxiller en medecina, formava societat per al regiment d'escoles d'arts amb Pere des Valls, estudiant d'arts.¹⁷ Un altre mestre en arts, Aleix Bamasser, beneficiat a l'església de Sant Joan de Perpinyà, llogava cases al carrer de Sant Eulàlia, per a tenir-hi escoles, el dia 26 d'octubre del 1478, al clergue Pere Soler, per tres anys, i també el dia 2 de desembre d'aquest mateix any, unes altres al carrer del Forn d'en Ripoll, al cavaller Bernat Demesa, per un any.¹⁸ Entre d'altres, ciem, per últim, les escoles que tenia a Barcelona, l'any 1495, el mestre d'escolars Joan Puig-oliu, oriünd de Vila-rodona.¹⁹

- 11 Cf. AHPB, Arnau PIQUER, *Manuale* 1413, desembre, 29 - 1414, novembre, 20, fol. 79v, vol. 50/14.
 12 Cf. AHPB, Joan BALCEBRE, *Manuale* 1422, gener, 23 - 1423, març, 18, s.n., vol. 131/3.
 13 Cf. AHPB, Pere B. VALLS, *Manuale* 1427, agost, 16 - 1428, octubre, 21, s.n., vol. 135/6.
 14 Cf. AHPB, Antoni VINYES, *Quartum manuale* 1432, juny, 10 - 1433, gener, 22, fol. 30r, vol. 154/5.
 15 Cf. AHPB, Bartomeu COSTA, *Septimum manuale* 1452, maig, 6 - 1453, maig, 9, fol. 36v, vol. 175/7.
 16 L'any 1429, Jaume Serra era estudiant d'arts. En aquesta data havia llogat unes cases al Call de Barcelona amb altres socis: el mestre en arts Galceran Roca, corrector d'accent de la catedral de Barcelona, i el també mestre en arts Nicolau Rim, habitant de Barcelona, cf. AHPB, Francesc FERRER, *Manuale commune secundum* 1426, febrer, 18 - 1432, gener, 22, s.n., vol. 133/2.
 17 Vegeu a l'apèndix documental el doc. 2. Sempre que fem referència al documents de l'apèndix ho farem dins el text, i no a la nota, així: (ap. doc. "x").
 18 Cf. AHPB, Joan MAS, *Manuale* 1478, juliol, 10 - 1480, novembre 26, s.n., vol. 196/6.
 19 Cf. AHPB, Bartomeu REQUESENS, *Tertius liber testamentorum* 1470 - 1501, juliol, 15, fols. 114v-116v, vol. 203/79.

Entre aquestes escoles no institucionals cal citar l'anomenada, segons els documents, *La Escola de mestre Ramon Lull, Scolae Scientie magistri Raymundi Lulli, Scolae Artis magistri Raymundi Lulli*, que es trobava o es trobaven, si diem escoles, davant l'església del convent de Santa Maria del Carmel, prop de l'hospital de la Santa Creu. Diversos són els documents, publicats en l'apèndix d'aquest treball, que fan referència, durant tot el segle XV, a aquesta escola, als seus mestres, als seus estudiants, als seus protectors, als seus benefactors. Els documents sempre fan referència a un sol docent o mestre, mai a cap "ajunt" o ajudant, ni tan sols a un estudiant que fes de professor com en altres escoles. La primera menció és de 1428. En aquest any, el seu rector, Antoni Sedacer, dit *regens scholas scientie magistri Raymundi Lulli*, rep un llegat (apèndix documental, n. 4). L'any 1434, Antoni Sedacer nomena procurador seu un estudiant d'aquesta escola, sent testimoni altres estudiants (ap. doc. 5). El dia 9 de març del 1440, Antoni Sedacer fa testament i nomena hereu universal les dites escoles (ap. doc. 8). Durant el mes d'abril fan la seva tasca els marmessors que Antoni Sedacer havia nomenat (ap. doc. 9). El dia 30 d'abril d'aquest any, els protectors i administradors han elegit ja el successor d'Antoni Sedacer: el prevere i beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona Bernat Frigola, amb la titulació de *rector et administrator scholarum artis magistri Raymundi Lulli* (ap. doc. 9). Bernat Frigola era un antic estudiant d'aquestes escoles, al menys des de 1434 (ap. doc. 5). La seva vinculació amb l'escola era tanta que, en fer testament, nomena l'Escola de mestre Ramon Lull el seu hereu universal (ap. doc. 7). La seva activitat com a rector duraria al menys fins les darreries dels anys 60 d'aquest segle XV. Fins el dia 23 d'agost de 1494 cap altre document fa esment del rector de l'Escola de Mestre Ramon Lull. En aquesta data se'n parla del monjo cistercenc Jaume Gener, mestre en teologia, amb la titulació de *lector scholae magistri Raymundi Lulli* (doc. ap. 12). Tres anys més tard, el dia 2 de febrer de 1497, els protectors i administradors de l'escola, després d'un temps de prova, *approbant...* *lecturam que concessa fuit vobis*, elegeixen el benedictí Jaume Costa, monjo del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, *in rectorum et magistrum dicte scholae* (ap. doc. 13). La seva tasca com a docent devia ser òptima, perquè el dia 26 de maig de 1497, *attendentes provitatem, sufficientiam et scienciam vestram... regendi et legendi in ipsis scholis*, li concedeixen, per a un altre any, a partir del 18 d'octubre, la direcció i el mestratge de l'escola: *concedimus vobis lecturam, catechram et regimen dicte scholae... eligimus vos in rectorum et magistrum dicte scholae* (ap. doc. 15).

Hom pot veure en els documents els noms de diversos estudiants de l'Escola de Mestre Ramon Lull. En aparèixer actuant en contractes, cal deduir que tenien una edat mínima de 14 anys i ens indiquen uns estudiants d'arts. L'any 1430, Claudi Orger, *studens in scientia venerabilis Raymundi Lulli*, actuava com a marmessor del testament d'un reixidor de Barcelona (ap. doc. 3). L'any 1434, el rector de l'escola Antoni Sedacer elegia com a procurador seu l'estudiant Bernat Frigola, sent testimoni els també estudiants Joan Dèria i Llorenç Cardils (ap. doc. 5). Bernat Frigo-

la, pertanyent a una família molt vinculada a aquesta Escola de Mestre Ramon Llull, ja prevere i beneficiar a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, feia testament, el dia 23 de juny de 1440, i nomenava el seu hereu universal la dita escola, tot llegant als germans Pere Clarís i Joan Clarís, també estudiants de l'Escola de Mestre Ramon Llull, diversos llibres, sent testimoni Blai Llorens, també estudiant de la Escola de Mestre Ramon Llull. En el testament, Bernat Frigola elegia ser soterrat al túmul que Felip de Ferrera, ciutadà de Barcelona, havia fet construir a l'església de Santa Maria de Nazaret per als artistes (sic) *scilicet sciencie venerabilis magistri Raymundi Lulli*, és a dir, per als qui professaven les arts liberals a les dites escoles (ap. doc. 8). Aquest desig de soterrament dins aquest túmul dels artistes de l'Escola de Mestre Ramon Llull, l'expressà també, en el seu testament, l'esmentat rector de l'escola Antoni Sedacer: *eligo sepulchrum... in tumulo ubi corpora aliorum artistarum qui soliti sunt legere in Barchinona in dicta arte magistri Raymundi Lulli, fuerunt sublimata* (ap. doc. 8).

No és rar que els testadors barcelonins, en agraïment de favors o beneficis obtinguts, recordin els seus mestres i fins i tot la institució on varen estudiar. El que sí és rar és que una escola, en aquest cas l'Escola de Mestre Ramon Llull, sigui nomenada hereva universal dels béns del testador. Aquest és el cas de Margarida, vídua de Joan Pere, apotecari i ciutadà de Barcelona, la qual, el dia 1 de maig de 1433, feia testament i nomenava l'Escola de Mestre Ramon Llull hereva universal dels seus béns (doc. ap. 9 i 12). Ja hem vist el cas de Bernat Frigola, que havia estat estudiant i després va ser rector i administrador de la dita escola, el qual en el seu testament, datat el dia 23 de juny de 1440, també la nomenava hereva universal (ap. doc. 7). I també hem fet esment del testament d'Antoni Sedacer, rector de l'escola, datat el dia 9 de març de 1444, el qual també nomenava hereva universal la dita escola, tot prenent com model el testament de l'esmentada Margarida (ap. doc. 8). El dia 1 de juliol de 1460, Pere Pontic, cirurgià de Barcelona, feia testament i llegava a l'Escola de Mestre Ramon Llull un censal mort segons el model testamentari de l'esmentada Margarida de l'any 1433. Malgrat que instituïa la seva filla Margarida com a hereva universal, tanmateix substituïa en l'herència universal l'Escola de Mestre Ramon Llull (ap. doc. 11). Ciem, per últim, un altre cas de beneficiador: en dos documents datats els dies 7 de novembre i 7 de desembre de l'any 1434, el prevere Martí de Vilarragut, eremita vivint a les cel·les de Sant Salvador de Caldes de Montbui, feia donació, a l'Escola de Mestre Ramon Llull, de diversos llibres, que rebé en el seu nom el seu rector Antoni Sedacer (ap. doc. 6).

3.- L'ENSENYAMENT

Quin era el pla d'estudis o "cursus" d'una escola del segle XV? Quins llibres o textos servien de base a l'ensenyament? Ja en altre lloc hem exposat l'ideal en l'en-

senyament de la Barcelona dels segles XIV i XV a partir de l'ideal de l'època clàssica, passant per la cristianització d'aquest ideal i els canvis provocats per la introducció dels textos d'Aristòtil a la Baixa Edat Mitjana, tot tenir present en l'exposició la munició de dades que hom obté de documentació de tota mena que ens informa de les biblioteques dels barcelonins.²⁰ Tanmateix, disposem de dos textos que ens assabenten de l'ensenyament concret contingut en dos programes acadèmics d'escoles d'arts o secundàries de Barcelona.

El dia 4 d'octubre de 1425, dos estudiants d'arts, Pere Gallissà, de 21 anys, oriünd de la vila d'Arbós i habitant de Barcelona, i Pere Rovira, de 19 anys, nadiu de Pallers, prop de Cervera i també habitant de Barcelona, formaven una societat per a la docència (ap. doc. 1). Ambdós estudiants tindrien una cambra a les escoles majors de Barcelona, els rectors de les quals eren el prevere Galceran Roca i el ciutadà de Barcelona Tomàs d'Horts, d'acord amb una pràctica habitual a les escoles de Barcelona.²¹ Es tractava, per tant, de les escoles de la catedral de Barcelona. En aquesta cambra de les escoles de la catedral ambdós ensenyarien la part gramatical i literària del pla d'estudis de l'escola d'arts als estudiants que els triessin o als estudiants que fossin designats a assistir a les seves classes per fruir del que diríem una beca o per altres raons. Donc bé, Pere Gallissà ensenyaria la declinació, és a dir, allò que és el més bàsic de la llengua llatina, i faria ús d'una gramàtica, dos llibres de lectura i un llibre d'exercicis. És a dir, llegiria el *Graecismus* d'Everard de Béthune (s. XIII), és a dir, un manual de gramàtica en vers. Tot aprendre la gramàtica calia llegir uns textos, és a dir, la lectura. Pere Gallissà llegiria als seus alumnes dos textos de cultura moral: els *Dístics* del Pseudo-Caró, de l'època imperial, i el *Contemptus mundi*, d'autor anònim (s. XIII), també una dissertació moral en vers. Per als exercicis, Pere Gallissà disposaria del *Proverbum minus*, recull de màximes o sentències morals o didàctiques de diversa procedència per als exercicis especialment de "morfologia" llatina. L'altre soci, Pere Rovira, faria ús també d'una gramàtica, de dos textos o llibres de lectura i d'un llibre d'exercicis: la gramàtica seria el *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Vil·ledieu (s. XIII), obra en vers; els llibres de lectura serien dues obres pseudo-clàssiques: el *Thobias* de Mateu de Vendôme (c. 1200), obra en vers sobre el Tobies de l'Antic Testament, i l'*Alexandre* o *Alexandrius* de Gautier de Charillon (s. XII), poema sobre els fets d'Alexandre el Gran; el llibre d'exercicis seria el *Proverbum minus*, també una col·lecció de màximes i sentències de dificultat major que el Proverbi Menor, ja no centrats exclusivament en la morfologia. Donada la dificultat major de la "lectura" del *Doctrinale*, malgrat la divisió

²⁰ Vegeu Josep HERNANDO, *Lectores y libros en los protocolos barceloneses en el siglo XV. La formación básica posible de un lector barcelonés*, dins "Napoli Nobilissima. Rivista di arti figurative, archologia e urbanistica", XXXIII (1994), 147-155.

²¹ Vegeu nota n. 5.

dels guanys pactada mig per mig, Pere Rovira havia de rebre, per any, 5 florins més que el seu soci.

Disposem, però, d'un document tant o més interessant. El dia 8 de juliol de 1455, el ciutadà de Barcelona Jaume Serra, mestre en arts i baixiller en medecina, i Pere des Valls, estudiant d'arts, nadiu de Banyoles, formaven una societat per al regiment d'una escola d'arts, de la qual ambdós serien els docents. La divisió de matèries i de llibres ens mostra el que és un programa d'una escola d'arts basada en el programa d'una facultat universitària d'arts: *Grammatica, Verus logica, Nova Logica, Summulae Magistri Hispani* (ap. doc. 2)

La tasca docent de l'estudiant d'arts Pere des Valls estaria centrada de manera exclusiva en els *grammatica*, és a dir, en el *Trivium*: la declinació i el *Proverbium minus*, la gramàtica en vers *Gnaecismus*, i diversos llibres de lectura: el *Cató*, el *Contempus mundi*, el *Thobias*, el llibre d'*Alexandre* o *Alexandrais*. Endemés havia de repetir o "repassar" part del que ensenyés l'altre docent Jaume Serra, és a dir, la gramàtica en vers *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Vil·ledieu i les *Summulae logicales* de Pere Hispà.

En les facultats d'arts la lògica apareixia al final del *Trivium*, és a dir, tot seguit de la gramàtica i la retòrica, i precedia les disciplines del *Quadrivium*, és a dir, l'aritmètica, la geometria, l'astronomia i la música. És per això que la tasca docent del mestre d'arts Jaume Serra es va centrar en aquestes disciplines, però no exclusiva-ment. És a dir, Jaume Serra havia d'ensenyar part dels *grammatica*. Llegiria el llibre de gramàtica *Doctrinale puerorum* d'Alexandre de Vil·ledieu i faria ús del llibre d'exercicis *Proverbium minus*. La part més important, però, de la seva tasca docent havia d'estar centrada en l'ensenyament de la *logica*. De la *logica verus* llegiria l'*Isagogae* de Porfiri, és a dir, una introducció a les *Categorias* o els *Predicaments* d'Aristòtil, l'element bàsic de la lògica, per la qual cosa ensenyaria el grup principal dels significats del ser o els gèneres del ser: substància o essència, qualitat, quantitat, relació, acció, passió, lloc, temps, tenir, estar. De la *logica nova* llegiria directament obres d'Aristòtil: els *Analytica priora* sobre els sil·logismes, els *Analytica posteriora* sobre la demostració sil·logística en quant porta a la ciència, i els *Topica* sobre la demostració sil·logística en quant porta a una conclusió probable. En definitiva, una part, al menys, de l'*Organon*, on Aristòtil va formular els principis i elements de la lògica formal: la teoria del sil·logisme, de la deducció, de la inducció. Una altra part de la tasca docent de Jaume Serra seria la lectura dels llibres naturals d'Aristòtil, és a dir, la filosofia natural, cosa que significava entrar en les matèries del *Quadrivium*: els *Fisics* o *Física*, *De coelo*, *De generatione et corruptione*, *Meteorologica* o *Meteor.* És a dir, Jaume Serra ensenyaria la part de la filosofia aristotèlica l'objectiu de la qual és la substància o realitat sensible: el moviment, l'espai, el temps, l'infinít, el canvi, el moviment circular etc. No oblidem que tot mestre d'arts estava obligat a dominar no tan sols la lògica sinó també tota la filosofia d'Aristòtil. Per últim, Jaume Serra, llegiria també les molt populars *Summulae logicales* de Pere

Hispà (+1277), papa amb el nom de Joan XXI (1276-1277), text clàssic de lògica o dialèctica durant segles, molt utilitzat a les universitats medievals, comentat sovint per representants de totes les escoles filosòfiques i teològiques. Cal concloure que l'estudiant d'arts que hagués seguit amb profit el programa acadèmic de Pere des Valls i Jaume Serra, havia entrat en els misteris de l'art de raonar.²²

Es tracta, per tant, d'un programa en el qual la lògica té el paper principal i la gramàtica i la literatura i les altres arts liberals romanen en un segon pla. Trobem aquí el resultat dels canvis passats a Occident a principi del segle XIII amb la traducció i la popularització de les obres d'Aristòtil. La cultura es basa en un mínim de gramàtica i està constituïda per l'estudi de la lògica i de la filosofia d'Aristòtil, que coronarà, si s'escau, una teologia, la tècnica de la qual s'inspira en aquesta lògica i en aquesta filosofia. Si fins aleshores la gramàtica i la dialèctica anaven plegades, perquè eren dues disciplines de les arts liberals, en aquest programa, com en la resta a Occident, la lògica es va imposar fins a servir d'introducció filosòfica al seu estudi, el de la gramàtica, en lloc d'introduir a l'estudi literari de les obres dels autors clàssics, cosa que podem observar en els tractats *De modis significandi*.²³

4.- L'EXAMEN I CONCESSION DEL TITOL DE "MAGISTER IN ARTIBUS"

Els estudis universitaris eren el punt d'arribada de qualsevol estudiant d'arts. I el grau de "magister" coronava tota una vida dedicada a l'estudi i obria les portes a una activitat que, en el cas dels estudis d'arts, solia ser l'ensenyament. Doncs bé, si el segle XV veié el neixement i desenvolupament de la Universitat de Barcelona, els

22 A l'època medieval, la lògica tenia un caràcter predominantment dialèctic, és per això que la dialèctica designava simplement la lògica. És per això que les *Summulae logicales* de Pere Hispà comença amb la popular i estereotipada fórmula que expressa la importància de l'estudi de la lògica: "Dialèctica est ars artium, scientia scientiarum, ad omnium methodorum viam habens. Sola dialèctica debet esse prior".

23 Com hom pot veure, en parlar de les escoles, hem pogut veure la presència important de l'*Escola de Mestre Ramon* a Barcelona. Sobre l'ensenyament a aquestes escoles els documents ens parlen recor o mestre de l'escola havia de conèixer l'obra de Ramon Llull. No se ns diu, però, quins llibres i quines matèries hom hi ensenyaria. Tanmateix, disposem de l'inventari del prevere de Barcelona i Guillem Rovira, redactat el 14 de gener de 1437, en el qual la majoria dels llibres són de gramàtica i de lògica. D'aquests, un bon grup són producció lulliana: *Ars demonstrativa*, *Ars inventiva*, *Logica nova*, *Art compendiosa*, *Ars generalis ultima* o *Ars magna* o *Ars inventandi veritatem*, *Abitatció de l'Art general*, *De anima*, *De aere* (AHPB, JULIA ROURE, *Inventaris i encens* 1434, octubre, 29 - 1443, gener, 23, fols. 59r i sgs., vol. 515). Aquesta biblioteca ens fa pensar que el seu propietari, Guillem Rovira, o bé va ser alumne de l'*Escola de Mestre Ramon Llull* o, cosa que s'adiu més amb la seva biblioteca, hi va ensenyar.

protocolos notariais d'aquest segle contenen gran quantitat d'instruments que fan referència al *Studium generale artistarum et medicorum civitatis Barchinone*. Com a cloenda d'aquest recull documental sobre escoles, l'Escola de Mestre Ramon Llull i programes docents, aportem aquí, cosa que vol ser expressió d'agraïment i reconeixença a la tasca del *magister* o Dr. Manuel Riu i Riu, un document que conté l'acta d'examen i la concessió del grau acadèmic de *magister in artibus* al mallorquí Gabriel des Clapers, habitant de Barcelona, el qual, després d'ésser examinat per tots els mestres del *Studium* i, en haver estat aprovat, *declaramus magistrum in artibus, ipsique... tanquam benemerito et hac promotione dignissimo, legendi, docendi, disputandi, determinandi et interpretandi et cathedram magistralem ascendendi illanque regendi in arte scientie prelibate... plenam et liberam licentiam contulimus et concessimus ac tradidimus omnimodam facultatem*. Tot seguit va rebre insignia magistrals, *videlicet cathedram, librum clausum et apertum, birretum, anulum et benedictionem paternalem et pacis osculum ab omnibus doctoribus et magistris nostri collegii superius nominati, ut ipse sit ab omnibus insignitus et coronatus, similiter in eterna gloria coronetur per Eum qui est benedictus in secula seculorum, amen* (ap. doc. 15).

5.- ELS DOCUMENTS

PROGRAMES ACADÈMICS

1

1425, octubre, 4. Barcelona

Contracte de societat per a l'ensenyament de gramàtica llatina, duradora una any, entre els estudiants d'arts Pere Gallissà, de 21 anys, oriünd de l'Arbog, i Pere Rovira, de 19 anys, oriünd de Palerols, amdos habitants de Barcelona. Tindran cambra a les Escoles Majors de Barcelona, on ensenyaran als escolars d'aquestes. Pere Gallissà llegirà el Caró o els Distics del Ps.-Cató, el Contemporanius mundi, el Graecismus d'Everard de Béhune i el Proverbiolum minus. Pere Rovira hi ensenyarà el Tobias de Mateu de Vendôme, el Doctrinale puerorum d'Alexandre de Villedeu, l'Alexandreis o Alexandre de Gautier de Chatillon i el Proverbiolum maius. Els guarms seran repartits a mitges, rebent però, Pere Rovira una quantitat adicional de 6 florins perquè llegirà el Doctrinale.

AHCB, ARXIU NOTARIAL. IX. 3

Die iovis, III^o octobris, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXV^o.

En nom de Déu. Sobre la companyia faedora entre en Pere² Galligà, studiant en arts, de la vila de Arbós,³ habitant en Barchinona, de una part, e en Pere³ Rovira,

ESCOLES I PROGRAMES ACADÈMICS A LA BARCELONA DEL SEGLE XV

ra, studiant en arts, nadiu de Payarols, prop Cervera, del bisbat de Vich,⁴ habitant en Barchinona, d'altra part, són concordats e avençuts los capítols següents:

Primo, los dits Pere Galligà e Pere Rovira prometen la un altre que ells bé e leyament tindran una cambra en les scoles majors de Barchinona, les quals vuy regexen los honorats mossens Galceran Rocha, prevere, e en Thomàs Ors, ciutadà de Barchinona, en la ciutat de Barchinona, e aquí llegiran e mostraran als escolars lurs ço que millor poran.⁵

Item, és convingut que lo dit Pere Galligà farà la declinació e llegirà de *Caró* e de *Contentus* e de *Ebnarr* e lo *Proverbi menor*.⁶ E lo dit Pere Rovira llegirà de *Tobias* e de *Doctrinal* e de *Alexandre* e farà lo *Proverbi Maior* en la forma e hores acustumades.

Item,⁹ és convingut que tots los diners qui procehiran dels escolars qui apendran ab ells, vinguen en mans del discret mossen Guillem Rovira, prevere de Barchinona, e aquells tenga e no puxa partir aquells sens voluntat de endosos, exceptats los nabots de mi Pere Galligà e en Pere Sent llari, Argenter.¹⁰

Item, és convingut que tots los diners¹¹ damunt dits sa hagen a partir per iguals parts, mig a mig. Però, que lo dit Pere Rovira hage de aventatge, per ço com llegirà de *Doctrinal*, sis florins dins un any.

Item, és¹² convingut que la present companyia dur de la prima festa de Sent Luch a un any primer vinent.

E les dres parts convenen et prometen que s'hauran bé¹² legalment e profitosa la una a la altra, e que s'percassaran tot profit e s'esquivaran tot dampnaje. E la un no puxa pendre diners dels escolars o per ells sens l'altre o sens sa llicència. E que aquell qui contrafarà, sia caygut en pena de CX sous barchinonins, gonyadora cort qui n' farà la execució. E per açò atendre e complir, cascum obliga e ells obliguen¹⁵ los béns mobles e immobles e ho juren [...] de menor edat consentint el dit Pere Galligà que és de adar [...] Rovira de edat de XVIII anys.

Testes: Petrus Sent llari, argenterius,¹⁷ et Christófol Domènech, textor velorum, cives Barchinone.

1 *Segueix ratllat* XX. — 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obligiès per a indicar la ferma, l'abreviatura iur* (iuravit) *per a indicar el jurament* i XXI annis, *per a indicar l'edat del contractant*. 3 De la vila de Arbós *interlineat*. — 4 *Damunt el nom, les dues ratlletes de la ferma, l'abreviatura iur* i XVIII^o annis *que és l'edat de l'altre contractant*. — 5 *Segueix ratllat* E. — 6 *Segueix ratllat* E. — 7 *Segueix ratllat* Cotep. — 8 E lo Proverbi Menor *interlineat*. — 9 *Segueix ratllat* cascum. — 10 Exceptats los nabots de mi Pere Galligà e en Pere Sent llari argenter *escrit en lletra més petita i d'altra mà*. — 11 *Segueix ratllat* qui. — 12 *és interlineat*. — 13 *Segueix ratllat* e. — 14 *Segueix ratllat* meyrat. — 15 *Segueix ratllat* la presó. — 16 *Un estrip afecta el document, és per això que indiquem la manca de text amb [...]*. — 17 *argenterius interlineat*.

2

1455, juliol, 8. Barcelona
*Contracte de societat per al regiment d'escoles d'arts i per a l'ensenyament d'arts, dura-
 dona un any, entre Jaume Serra, mestre en arts i batxiller en medicina, ciutadà de
 Barcelona, i Llorenç des Valls, estudiant en arts, oriund de Banyoles i habitant de
 Barcelona. Jaume Serra llegirà i ensenyarà la Verus Logica i la Nova Logica, la
 Isagoge de Porfiri, els Libri naturales (De anima, De animalibus etc.) d'Aristo-
 til, el Tractatus Logice de Pere Hispà, el Doctrinale puerozum d'Alexandre de
 Villedieu i el Proverbium minus. Pere des Valls hi ensenyarà les declinacions i el
 Proverbium minus, el Cató o els Distics del P^r-Cató, el Contemptus mundi, el
 Tobias de Mateu de Vendôme, l'Alexandreis o Alexandre de Gautier de Chailion,
 reperirà o repassarà el Tractatus logicae de Pere Hispà i el Graecismus d'Evetard
 de Bèthune. Els guanyys seran repartits a mitges. La responsabilitat en el regiment
 de les escoles sera la mateixa per ambdós. Tots dos habitaran a l'escola durant el
 temps lectiu.*

AHPB, Bartomeu COSTA, *Manuale* 1454, agost, 23 - 1455, juliol, 8, s.n. [vol.
 175/9]

AHPB, Bartomeu COSTA, *Primus liber communis*, 1455, abril, 21 - 1456,
 febrer, 22, s.n. [vol 175/61]

Die maris, VIII^a mensis iulii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o LV^o.

In Dei nomine, amen. Capitula inhita, firmata et iurata inter venerabilem laco-
 bum¹ Serra, magistrum in artibus, civem Barchinone, ex una, et Laurentium² de
 Vallibus, studentem in artibus dicte civitatis, partibus ex altera, in modum qui
 sequitur:³

In nomine Domini nostri Ihesu Christi et beate Virginis, eius alme matris. Ego
 Iacobus Serra, in artibus magister et in medicina bacallarius, ex una parte, et Lau-
 rencius de Vallibus, ville Balneolarum nativus, ex alia parte, convenimus una ad
 scolarium gubernationem sive ad scolas artium regendas sub hiis conditionibus et
 pactibus sequentibus.

Actus magistri Serra

Primo, quod dicitur Iacobus Serra, *Porphirii* et *Aristotilis* legere textus *veteris et
 nove logices*, si necessarium fuerit, eius ydoneis ad audiendum discipulis legere tene-
 atur.

Secundo, dicitur Iacobus Serra teneatur *Aristotilis* in *naturalibus* legere textus
 discipulis eius apud audire predicta naturalia, si locus affuerit necessarius.

Tertio, dicitur Iacobus Serra legere teneatur *magistri Yspani Sumulas* studentibus
 eius apud dicatas Sumulas audire.

Quarto, dicitur Iacobus Serra *magistri Alexandri de Villa Dei* librum legere tene-
 atur discipulis ad audiendum ydoneis.

Quinto, Iacobus Serra *minus discipulorum proverbium* facere teneatur apud
 audire discipulis.

Actus Laurentii⁴ de Vallibus

Primo, quod Laurentius de Vallibus discipulis declinationem agere teneatur
 cum proverbio pariter assueto.

Secundo, dicitur Laurentius de Vallibus legere teneatur *Carbonis* librum atque
Mundi contemptus.

Tertio,⁵ dicitur Laurentius de Vallibus *Thobias*⁶ librum discipulis ydoneum⁷ lege-
 re teneatur.⁸

Quarto, dicitur Laurentius de Vallibus *Alexandri* librum discipulis consuetum
 legere teneatur, si casus contigerit necessarius.

Quinto, dicitur Laurentius de Vallibus repetitionem *Sumularum magistri Petri
 Yspani* et supradictorum librorum et precipue *Doctrinalis* agere teneatur.

Sexto et ultimo, dicitur Laurentius de Vallibus *Abrerandi* lectionem et eius
 repetitionem hora consueta discipulis legere ydoneis teneatur, *proverbio* precedente
minoris, post prandium.

[Pro duabus partibus]

Septimo, omnia scoliarum emolumenta, medio prestante iuramento super qua-
 tuor Evangelia, manibus corporaliter⁹ tacta, equis partibus sint inter nos divisa pre-
 fatos.

Octavo, conductionis domus scoliarum salarium equis¹⁰ partibus inter nos pre-
 dictos sit divisum.

Nono, emolumenta scoliarum omnia et cuiusque discipuli salarium, medio pre-
 fato iuramento super quatuor Evangelia, eorum manibus corporaliter tacta, in cer-
 to reponantur teacio duabus clavibus clauso et quisque nostri huius teacici suam
 teneat clavem et ad nutum sive voluntatem nostram tempore a nobis¹¹ determina-
 to peccuniarum fiat divisio.

Decimo, de stipendiis discipulorum habendis sive cum didascalo Serra aut cum
 Laurentio de Vallibus moram protrahentium onus eque et unanimiter uterque
 habeat.

Undecimo, quod tam in retentione quam emulsiōne ac quibuscumque agendis
 apud scolares ac scolam domini equus sit ambitus utriusque.

Duodecimo, quod prefatorum unusquisque nostri assidue, per Evangelistarum
 quatuor manibus tactorum iuramentum, moram in scola ac residentiam peragere
 teneatur, cuiuscumque operis necessitatis relicta, atque in hyeme in eadem scola
 iacere arretur usque ad Pasce festum, veluti consuetum est.

Terciodécimo, a festo beati Luce futuro usque ad reliquum beati Luce fusium didachalus Serra Barchinone nec albi nequaquam societatem gerere queat sub librarum XXV pena et eo pacto Laurentio de Vallibus mutuo clausula condita exer.

Quartodécimo,¹² prefata capitula sub scribe publico posse sint iuranda ast aserenda testibus predicta, velut constat.

Quintodécimo, constet quod si aliquis vernaculus cum didascalo Serre ast cum Laurentio de Vallibus suas edat proprias dapes, quod prefatus didascalus Serre ac Laurentius de Vallibus pro quolibet stipendium vernaculorum 4^m florenorum opprimatur impendere in recacio iamque superius relicto.

Que quidem partes insimul iurarunt, firmarunt, laudarunt et approbarunt dicta capitula et omnia et singula in is contenta. Et promiserunt etiam¹³ ipse partes adinvicem et vicissim ac etiam sponte iurarunt per Dominum Deum et eius sancta quatuor Evangelia, manibus eorum corporaliter tacta, predicta omnia et singula attendere et complere et in aliquo non contrafacere vel venire sub pena in dictis capitulis adlecta, ad quam et cetera obligat pars parti adinvicem et vicissim omnia bona eorum et cetera. Renuuntiant foro et cetera.¹⁴

Que fuerunt acta Barchinone, octava mensis iulii, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o IV^o, presentibus Petro Prats, studente in artibus,¹⁵ beneficiario in ecclesia beate Marie de Mari,¹⁶ Martino Cosma, mercatore,¹⁷ ac Petro Solà, scriptore¹⁸ Barchinone.

1 Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma. — 2 *Id.* — 3 In Dei nomine... qui sequitur manca a l'instrument de Primus lliber communis. — 4 Laurentii, *al ms.* Perri. — 5 *Segueix ratllat* Petrus. — 6 Thobie *interlineat i escrit damunt* Alexandri *ratllat*. — 7 ydoneum *interlineat i escrit damunt* consuetum *ratllat*. — 8 *Segueix ratllat* si casus contigerit necessarius. — 9 corporaliter, -ter *escrit sobre* bus. — 10 *Segueix ratllat* Partibus. — 11 a nobis, *al ms.* annos. — 12 *Segueix ratllat* confiter. — 13 etiam *interlineat i escrit damunt* una *ratllat*. — 14 *Segueix ratllat* ss. — 15 *Segueix ratllat* et. — 16 *Id.* — 17 mercator *interlineat*. — 18 *Els prenomns i aposicions dels testimonis des de beneficiario es troben en cas nominatiu al ms. en lloc de l'ablatiu, en tractar-se d'un ablatiu absolut.*

LES ESCOLES: L'ESCOLA DE MESTRE RAMON LLULL

3

1420, setembre, 10. Barcelona

Instrument notarial referent Claudi Oyger, estudiant a l'Escola de Mestre Ramon Llull, com marmessor del testament de Bonin Noguier, teixidor, ciutadà de Barcelona.

ESCOLES I PROGRAMES ACADÈMICS A LA BARCELONA DEL SEGLE XV

647

AHPB, JOAN ISEERN, *Manual* 1420, abril, 28 — 1420, octubre, 23, s.n. [vol. 105/2]

Die maris, X^o septembris, anno a nativitate Domini CCCC^o XX^o.

[...] Claudio Octagerii, studenti in sciencia venerabilis Raymundi Lulli, prefate civitatis Barchinone, manumissori et executori testamenti seu ultime voluntatis Bonini Noguierii, quondam, textoris, civis eiusdem civitatis [...]

4

1428, novembre, 12. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere, rector de l'escola anomenada l'Escola de mestre Ramon Llull, reconeix haver rebut del marmessor dels testament de Agnès, filla de Vasco Martiniç, oriünd del regne de Portugal, quatre florins d'or d'Aragó per les misses de Sant Gregori per ell celebrades.

ACB, GABRIEL CANYELLES, *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 — 1448, febrer, 6, fol. 3r [vol. 292]

Die veneris, XII^o die novembris, anno predicto.

Sit omnibus notum quod ego Anthonius¹ Sedacer, presbiter, regens scholas scientie magistri Raymundi Lulli in civitate Barchinone, confiteor et recognosco vobis discreto Bartholomeo Bols,¹ manumissori predicto [presbitero, beneficiario in ecclesia Sancte Marie de Mari Barchinone], quod dedistis et solvistis michi in dragina quatuor solidos Barchinone in solutum illorum quatuor florenorum auri Aragonie, quos dicta soror Agnes [filie Vascho Martiniç regni Portugaliç] michi legavit in suo ultimo testamento pro caritate missarum Sancti Gregorii, quas pro anima sua per me voluit celebrari. Et ideo [...].³

Testes: venerabilis Petrus de Podio, mercator, et discretus Martinus Bagudani, notarius, cives Barchinone.

1 Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma. — 2 *Segueix ratllat* p. — 3 *La resta de l'instrument no va ser copiada.*

5

1434, agost, 11. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere, rector de l'Escola de mestre Ramon Llull a la ciutat de Barcelona, fa procurador seu Bernat Frigola, estudiant a la mateixa escola. Són testi-

monis Joan Deria i Llorenç Cardils, estudiants també a l'Escola de mestre Ramon Lluïll.

ACB, GABRIEL CANYELLES, *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 - 1448, febrer, 6, fol. 22v [vol. 292]

Die mercurii, XI^o augusti, anno predicto.

Discretus Anthonius¹ Cedacer,² presbiter, regens scolae sciencie magistri Raymondum Lullii in civitate Barchinone, constituit procuratorem suum generalem Bernardum Frigola, studentem in dictis scolis,³ presentem, ad petendum, exigendum et recuperandum [...].⁴

Testes: Johannes Deria, Laurentius Cardilis, studentes in dicta scola, et Stephanus Mir, scriptor, habitatores Barchinone.

1 Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma. - 2 *Segueix ratllat B.* - 3 *dictis scolis, al ms diclas scolae.* - 4 *La resta de l'instrument no va ser copiada. Tanmateix, al marge esquerre* Fiat farge ad omnia que ipse procurator voluerit, quia generaliter fuit firmatum.

6

1434, novembre, 7 i desembre, 7.¹ Barcelona

Fra Martí de Vilanagut, prevere, heremita que habita a les celles dites de Sant Sabador de Caldes de Montbui, fa donació a l'Escola de mestre Ramon Lluïll, situada a la ciutat de Barcelona davant el convent dels frares del Carmel i prop de l'hospital de la Santa Creu, en la persona d'Antoni Sedacer, prevere, rector de la dita escola, de diversos llibres. En són testimonis Gaspar Portes i Llorenç Frigola, estudiants a la dita escola.

ACB, GABRIEL CANYELLES *Manuale ultimum* 1428, novembre, 12 - 1448, febrer, 6, fols. 27v, 31v [vol. 292]

Die martis, VII^o decembris, anno predicto [a nativitate Domini M^o CCCC^o XXX quartol].

Donatio facta et firmata per religiosum fratrem Martinum² de Villariacuro, presbiterum,³ heremitam, habitatorem in cellis nuncupatis de Sancto Salvatore de Caldis de Monte Bovino, scolis nuncupatis magistri [Raymundi] Lullii, [site in civitate Barchinone, coram monasterio de Carmelo], sive venerabili et discreto Anthonio Sedacer, presbitero Barchinone, rectori dictarum scoliarum, nomine earum, et successoribus suis in eadem scola, de certis libris contentis in quodam carerno,

scripto manu eiusdem fratris Martini, quod est in cohoptera presentis libri, cum conditionibus contentis in dicto carerno et cetera. Iuravit et cetera. Renunciando et cetera. *Fiat farge.* Et dictus Anthonius Cedacer, [magistro dicte escolae], accepavit. Testes: Gaspar Portes, Petrus Ballell et Laurentius Frigola, studentes in eisdem scolis, ac Stephanus Mir, scriptor.

1 Instrument na ser copiat dues vegades amb algunes variants en la seva redacció i amb dues dates diferents, que fem constar. Hem transcrit la més completa, però hi fem constar algunes mancances amb [...]. 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obliqües per a indicar la ferma i l'abreviatura iur (iuravit) per a indicar el jurament.* 3 *presbiterum, al ms prebiterum.*

7

1440, juny, 23. Barcelona

Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, fa testament i elegeix com a marmessor, entre d'altres, Antoni Sedacer, prevere, beneficiat a la mateixa església, rector de l'Escola de mestre Ramon Lluïll, de la qual n'havia estat estudiant. Disposa que sigui soterrat a la sepultura dels artistes de la dita Escola de mestre Ramon Lluïll, que es troba a l'església de Santa Maria de Nazaret de Barcelona i que Felip de Ferrera, ciutadà de Barcelona, disposà que fos construïda. Fa hereus universals sens Déu i la dita Escola de mestre Ramon Lluïll. Llega diversos llibres a Pere i Joan Claris, estudiants a la dita escola. En són testimonis Gaspar Porta i Blai Llorenç, també estudiants a la dita Escola de mestre Ramon Lluïll.

AHPB, BARTOMEU DEL BOSQ, *Plec de testaments*, plec 1 [vol. 199/38]

In Christi nomine. Ego Bernardus¹ Frigola, presbiter, obtinens capellaniam in ecclesia Beate Marie de Mari civitatis Barchinone, sanus per Dei gratiam corpore atque mente, facio et ordino testamentum, in quo eligo meos manussores et huius mei testamenti executores venerabilem et discretum Anthonium Sedacer, presbiterum, beneficiatum in dicta ecclesia Beate Marie de Mari, et Franciscum Rajola, botguerium, civem dicte Civitatis, quos, sicut carius possum, deprecor quatenus, si me mori contigerit, antequam aliud faciam testamentum, ipsi vel eorum alter, in alterius absentia seu defectu, compleant et exequantur hoc meum testamentum seu hanc meam ultimam voluntatem, prout inferius scriptum invenit et contentum.

Eligo sepeliri intus tumulum quem honorabilis² Philippus de Ferrara, civis Barchinone, construi fecit pro sepultura *dels artistes* scole sciencie venerabilis magistri

Raymundi Lull iustus ecclesiam Beate Marie de Nazareth civitatis Barchinone. Quam sepultura volo in omnibus fieri ad notitiam dicatorum manuissorum. Et ego de bonis meis dimitto *a la rescusa* de Sancta Margarita, timore Dei, caritatem decem florenorum auri Aragonie. Item, dimitto carissimo patri meo, Laurentio Frigola, alios decem florenos. Item, quilibet sororum meorum, quatuor florenos. Omnia vero alia bona mea dimitto et concedo scole dicte sciencie magistri Raymundi Lull, que tenetur in dicta civitate Barchinone, instituens Dominum Deum et ipsam scolam michi heredes universales, dans plenam facultatem dictis meis manuissoribus apprehendendi omnia bona mea et ea tradendi et dimittendi scole predicte pro continuando lectiones in ipsa scola. Volo tantum et dispono quod de bonis michi donatis per discretum Petrum Frigola, avunculum meum, prout in donatione inde per eum michi facta continetur, in casu necessitatis sue, provideatur ipsi avunculo meo in omnibus suis necessitatibus ad notitiam dicatorum manuissorum. Item, dimittito Petro Claris, filio Iohannis Claris, mecum comoranti, librum vocatum *De sis mil proverbis*. Item, alium librum vocatum *Monsiones Beati Bernardi ad sororem*, et librum vocatum *Innocenti super septem psalmos*. Item, Iohanni Claris, fratri dicti Petri, librum vocatum *Libre de bone dicti magistri Raymundi Lull*.

Testes rogati firme:⁴ Gaspar Porta, beneficiatus in ecclesia de Fortiano diocesis Gerundensis, et Blasius Laurentii, studentes in scolis dicte sciencie Raymundi Lullii.

1 *Damunt el nom, dues ratlles obligues per a indicar la fema.* — 2 *Segueix ratllat ferr.* — 3 *Segueix ratllat Iohanni cl.* — 4 rogati firme *interlineat.* — 5 *discreti repetit al ms.*

8

1440, març, 9. Barcelona

Antoni Sedacer, prevere de Barcelona, rector i mestre de l'Escola de Mestre Ramon Llull, fa testament i nomena marmessors Joan Llull, ciutadà de Barcelona, i Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona. Disposat ser soterrat a la sepultura dels artistes de l'Escola de Mestre Ramon Llull. Fa herrens universals sens Déu, la seva ànima i la dita Escola de Mestre Ramon Llull. Disposat que el censal mort llegat per na Margarida, muller de Joan Pere, apotecari, a la dita Escola de Mestre Ramon Llull, feta per ella hereva universal dels seus béns, del qual censal Antoni Sedacer és administrador per disposició testamentaria, sigui administrat, després de la seva mort, per Joan Llull, major d'edat, i Joan Llull, menor i nebot de l'anterior, i per l'hereu de Felip de Ferrera, difunt. En són testimonis Joan de Guabes i Bernat Comes, estudiants a la dita Escola de Mestre Ramon Llull.

AHPB, JOAN FRANC, *Secundus liber testamentorum* 1426, setembre, 2 — 1444, desembre, 24, fols. 145r-146r [vol. 107/111]

Die lune, nona mensis marci, anno a nativitate Domini M^o CCCC^o XXXIII^o.

In Dei nomine, amen. Quamvis incerta mortis hora semper debeat in prudentis animo esse suspecta, coporis tamen imminente langore ipsius plus naturaliter formidatur eventus. Idcirco ego Anthonius Sedacer, presbiter Barchinone, magister scolarum artis magistri Raymundi Lull, licet corpore languens, tamen in meo bono sensu, sana et integra memoria, cum firma loquela existens, meum facio, condo et ordino testamentum. Et eligo manuissores et huius mei testamenti seu ultime voluntatis mee exequutores: honorabilem Iohannem Lull, maiorem dierum, civem Barchinone, et discretum Bernardum Frigola, presbiterum in ecclesia Beate Marie de Mari dicte civitatis, quos, sicut karitus possum, deprecor eisque plenam dono et confero potestatem quod, si me mori contigerit, antequam aliud faciam seu ordinem testamentum, ipsi manuissores mei compleant et exequantur hoc meum testamentum seu ultimam voluntatem meam, prout inferius scriptum invenerint et contentum. Er si ambo dicti manuissores mei hiis exequendis aut complendis noluerint seu non potuerint² interesse, saltem alter ipsorum, in absentia seu defectu alius eorum, ea nichilominus compleat et exequatur. In primis et ante omnia volo et mando quod omnia debita, que die obitus mei debeam, et omnes iniurie, ad quarum restitutionem tenear, solvantur et restituantur de bonis meis ilico post finem meum sine strepitu et iudicii figura secundum Dominum Deum et forum anime, prout tamen probari poterunt³ et hostendi per testes, instrumenta aut alia legitima documenta. Eligo sepulturam corpori meo in siminerio ecclesie monasterii seu domus de Nazareto in tumulo ubi corpora aliorum artistarum, qui soliti sunt legere in Barchinona de dicta arte magistri Raymundi Lull, fuerunt subhumata. Quam sepulturam mando fieri simpliciter ad cognitionem dicatorum manuissorum meorum. Volo tamen quod solum intersint in dicta / sepultura corpori meo fienda unus presbiter simul cum scolaris qui deferat crucem. Accipio autem de bonis meis, pro anima mea dicteque sepultura et quibusdam per me inferius ordinatis, centum solidos Barchinone de terro, de quibus dimitto utrique dicatorum manuissorum meorum, pro onere manuissorie, viginti solidos. Et totum residuum, si quod superfuerit ex dictis centum solidis,⁵ completis omnibus supradictis, volo dari amore Dei dominabus resclusis Sancte Margerite Barchinone. Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, ac iura mea universa et actiones meas quascumque, quecumque sint et etiam ubicumque et quocumque modo, iure, titulo sive causa michi pertineant et spectent nunc et etiam in futurum, dimitto Domino Deo, anime mee et scolis dicte artis magistri Raymundi Lull, que scolie tenentur, et in eisdem de dicta arte legitur, in quibusdam dormibus sitis prope hospitale Sancte Crucis Barchinone, instituens Dominum Deum, animam meam et dictas

scolas michi heredes universales. Et quia venerabilis domina Margarita, quondam, que fuerat uxor venerabilis Iohannis Petri, quondam, apothecarii, in suo ultimo testamento, quod fecit et ordinavit in posse discreti Gabrielis Canyelles, auctoritate regia notarii publici Barchinone, prima die mensis madii,⁶ anno a nativitate Domini millesimo CCC^o tricesimo tertio, instituit sibi heredes animam suam et diclas scolas, et voluit quod ego possim ordinare certo modo, prout in dicto testamento continetur, ideo virtute dice potestatis michi atribute ego cum presenti ordino quod ille viginti una libre et⁷ quinque solidi annuales et rendales de censuali mortuo, que perenerunt dictis scolis vigore testamenti dice domine Margarite et que recipiantur super civitate Barchinone septima die augusti, non possint recipi a dicta civitate seu a⁸ venerabili clavario eiusdem sine interventione dicti honorabilium Iohannis Lull, maioris, et Iohannis Lull, minoris dierum, civis dice civitatis, eius nepotis sive *nebot* et etiam heredis honorabilis Philippi de Ferraria, quondam, eius eiusdem civitatis, et post mortem dictorum honorabilium Iohannis Lull, maioris, et Iohannis Lull, minoris dierum, suorum heredum et etiam dicti heredis dicti Philippi de Ferraria, et seu maioris partis eorum, ita quod in firma epoche dice pensionis et in receptione ipsis habeant intervenire dicti honorabiles Iohannes Lull, maior, et Iohannes Lull, minor dierum, et, ipsis sublati a medio, sui heredes et etiam heres dicti honorabilis Philippi de Ferraria. Et eodem modo volo fieri in casu luicionis dicti censualis, sic quod ipsi firmant apocham et diffinitionem de ipso censuali et⁹ eius pretium¹⁰ deponatur in tabula cambi civitatis Barchinone, a qua levati nequar sine consensu et voluntate predictorum seu maioris partis eorum. Quod quidem pretium habeat esmerciari et converteri in alio censuali mortuo nocte et cognitioni predictorum seu maioris partis eorum, et in receptione pensionis et firma / apoche eiusdem et etiam in luicione ipsius habeat et volo fieri, prout superius continetur. Et predicta volo fieri totiens quotiens casus evenerit, prout per me superius est ordinatum. Alia contenta in dicto testamento dice domine Margarite consistant in suis viribus et effectu, presenti testamento¹¹ in alio quo non obstante. Hec est autem ultima voluntas mea, quam laudo et firmo et quam volo et iubeo valere iure testamenti. Que, si non valet aut valere non poterit iure testamenti, saltem volo quod valeat et valere possit iure codicillorum aut alio quovis modo, quo melius de iure valere possit et tenere. Et volo quod de presenti meo testamento seu ultima voluntate mea fiant et tradantur et fieri possint atque tradi per notarium infrascriptum omnibus, quorum interst, tot codices sive originalia testamenta, quot inde petita fuerint et requisita.

Actum est hoc Barchinone, nona die mensis marcii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo quadagesimo quarto.

Signum Anthonii Sedacer, restatoris predicti, qui hec laudo, concedo et¹² firmo.

Testes rogati huius rei sunt: honorabilis Iohannes de¹³ Gaulbis, alias Virga, civis, et Bernardus Comes, studens in artibus Barchinone.¹⁴

Predictum testamentum fuit publicatum per me Iohannem Franch, auctoritate regia notarium publicum Barchinone, in domo scolarum artis magistri Raymond Lull, sitarum in civitate Barchinone coram monasterio beate Marie de Carmelo, die scilicet mercurii, XI^a mensis marcii, anno a nativitate Domini M^o CCC^o XXXXIII^o, die eterna, corpore dicti restatoris tradito ecclesiastice sepulture. Que publicatio fuit facta presentibus, instantibus et requirentibus dictis manuissoribus et presentibus testibus: honorabili Leonardo de Vallesicha, milite, domiciliato, et Iohanne Franch, scriptore Barchinone.

1 *Dammunt el nom, dues ratlles obliques per a indicar la ferma.* — 2 *potuerint, al ms poterint.* — 3 *Segueix ratllat po.* — 4 *Segueix ratllat legatis.* — 5 *ex dictis centum solidis interlineat.* — 6 *Segueix ratllat i interlineat mensis.* — 7 *Segueix ratllat quiq.* — 8 *Segueix ratllat E.* — 9 *Segueix ratllat ecius.* — 10 *Segueix ratllat deponant.* — 11 *testamento interlineat.* — 12 *et interlineat.* — 13 *Segueix ratllat de.* — 14 *Tot l'instrument ratllat amb tres ratlles verticals.*

9

1440, abril, 30. Barcelona

Joan Lull, major, ciutadà de Barcelona, i Bernat Frigola, prevere, beneficiat a l'església de Santa Maria del Mar de Barcelona, lector i administrador de l'Escola de Mestre Ramon Lull, marnessors del testament d'Antoni Sedacer, prevere, rector i mestre de la dita Escola de Mestre Ramon Lull, reconeixen haver rebut de Joan de Llobera, mercader, ciutadà de Barcelona, 13 lliures i 8 sous, que aquest devia a Antoni Sedacer.

AHPB, BERNAT PI, *Secundus liber negotiorum et contractuum facientium pro venerabili Iohanne de Gener* 1440, febrer, 26 — 1450, agost, 31, s.n. [vol. 113/108]

Die iovis, XXX^a dicti mensis aprilis et anno predicto.

Sit omnibus notum quod nos Iohannes¹ Lull, maior dierum, civis Barchinone, et Bernardus² Frigola, presbiter, beneficiatus in ecclesia Beate Marie de Mari Barchinone, manuissores et exequutores testamenti seu ultime voluntatis discreti Anthonii Sedacer, quondam, presbiteri Barchinone, magistri scolarum artis magistri Raymond Lull, prout de ipsa manuissoria plene constat ultimo testamento³ dicti Anthonii Sedacer, quod fecit et ordinavit in posse discreti Iohannis Franch, auctoritate regia notarii publici Barchinone, VIII^a die mensis marcii proxime lapsi, qui quidem defunctus in dicto suo testamento Dominum Deum, animam suam et scolas predictas sibi heredes instituit universales,⁴ nomine predicto, et etiam ego dictus Bernardus Frigola, ut lector et administrator scolarum predictarum positus et elec-

tus per dicum honorabilem Iohannem Lull et per honorabilem⁵ Lehnardum de Vallsicha, militem, in dicta civitate domiciliatum, Iohannem Lull, minorem clericum, et Philipum de Ferraria, cives eiusdem civitatis, rectores et administratores iamdudicatum / scolarum, confitemur et recognoscimus vobis venerabili Iohanni de Lobera, iuniori, mercatori, civi dicte civitatis, quod dedistis et solvistis nobis, dictis nominibus recipientibus in modum infrascriptum, omnes illas tresdecim libras et octo solidos monete Barchinone de terno, que per vos dicto defuncto⁶ debebantur et restabant ad solvendum ratione rese compositi, quod erat inter vos et dictum defunctum, prout vos asseritis. Predictas autem tresdecim libras et octo solidos nobis solvistis hoc modo: videlicet, quod ex ipsis de voluntate mei dicti Iohannis Lull tradidistis michi dicto Bernardo Frigola numerando quinquaginta solidos, de quibus vobis feci albaranum, manu mea propria scriptum, quod volumus sub presenti comprehendendi, ne videatur nos ipsos quinquaginta solidos bis recepisse. Residuas vero decem libras et decem octo solidos de voluntate mei dicti Iohannis Lull dici et scribi fecistis michi dicto Bernardo Frigola in tabula cambii venerabilis Iacobi de Casasaga, campsois dicte civitatis, quam ditam ratam habuimus et acceptam et habemus etiam cum presenti. Et ideo renuntiantes, dictis nominibus, exceptioni pecunie non numerate et non solute et doli, in testimonium premissorum presentem, eisdem nominibus, vobis facimus apocam de soluto, volentes quoddam aliud apocae instrumentum per nos, ut manussores predictos, vobis factum et firmatum de dictis tresdecim libris et octo solidis in posse notarii infrascripti XXII^a die presentis mensis aprilis, esse cassam et nullam et sub presenti comprehendendi, ne videatur nos ipsas tresdecim libras et octo solidos bis recepisse.

Actum est hoc Barchinone.

Testes huius rei sunt: discretus Petrus Ciurana, presbiter, beneficiatus in ecclesia Sancti Iacobi Barchinone, Iocelf Oliver, apotecharius, et Petrus Bastar, scriptor, habitatores dicte civitatis.

1 *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per a indicar la ferma.* – 2 *Id.* – 3 *testamento interlineat.* – 4 *Qui quidem defunctus...* instituit universales *interlineat.* – 5 *Segueix ratllat* Iohannem Lull minorem clericum. – 6 *dicto defuncto interlineat.*

10

1447, setembre, 19. Barcelona⁷
Joan Lobet, estudiant a l'Escola de Mestre Ramon Lull, nomena procurador seu el seu pare Joan Lobet, hostaler, ciutadà de Barcelona.

AHPB, BARTOMEU COSTA, *Tertium manuale* 1446, abril, 26 – 1447, setembre, 22, s.n. [vol. 175/3]

Die martis,¹ XVIII^a mensis septembris, anno predicto.

Ego Iohannes² Luppeti, studens in scientia magistri Raymundi Lull, filius vestri Iohannis Luppeti, hostalerii, civis Barchinone, ex certa scientia constituo et ordino procuratorem meum certum et specialem vos eundem dominum patrem meum, presentem, ad laudandum, approbandum, ratificandum et confirmandum et assensum meum prestandum in quibuscumque venditionibus per vos factis et fiendis de quibusvis censalibus mortuis et violariis et de quibusvis honoribus et proprietatibus, de non contraveniendo³ in eisdem ratione legitime paterne sive materne aut supplementi eius nec ratione aliorum iurium in eisdem hereditatibus et bonis perinentium, et de predictis instrumenta etiam iuramento vallata faciendum.

Testes: discretus Petrus Poncii, notarius, et Petrus Iohannes Conchs, scriptor Barchinone.

1 *Segueix ratllat XX.* – 2 *Damunt el nom, dues ratlletes obliques per a indicar la ferma.* – 3 *Segueix ratllat con.*

11

1460, juliol, 1. Barcelona
Pere Pontic, cirurgià, ciutadà de Barcelona, fa testament i llega a l'Escola de mestre Ramon Lull, sinuada davant l'església del monestir dels freres del Carmel, un censal mort. Endemés substitueix en l'herència les dites escoles i les institueix heredes universals dels seus béns.

AHCB, ARXIU NOTARIAL: III. 2

[...]¹ Item, dimitto scolare vocare *d'en Lull*, constructe seu edificare coram ecclesiam monasterii fratrum Beate Marie de Carmelo Barchinone, totum illud censuale mortuum, tam in pretio seu proprietate ac pensionibus deinde debendis, quod quidem censuale mortuum est pensionis centum solidorum et proprietatis seu precii centum decem librarum Barchinone, quod magister Ferdinandus, sartor, civis Barchinone, et domina Eulalia, eiusdem uxori, comorantes in vico vocato de la Mar dicte civitatis, titulo venditionis per dictos coniuges michi facere in posse discreti Bernardi Pi, notarii Barchinone, prefati coniuges michi faciunt et prestant et facere et prestare tenentur anno quolibet perpetuo quinta die decembris. Et predictum censuale mortuum dimitto iamdicte scolare eo modo quo quedam domina Margarita eidem scolare dimittit quoddam censuale mortuum certe annue pensionis, quod dicta domina Margarita recipiebat anno quolibet perpetuo super universitate ville Castellionis Impuritarum [...] Omnia vero alia bona mea, mobilia et immobilia, iura,

voces et actiones meas, quecumque sint et etiam ubicumque, dimitto Nicholaue, filie michi et dicte domine Bartholomeue, quondam, uxori mee, communi. Instituens dictam Nicholauam, filiam meam, michi heredem universalem. Verum si dicta Nicholaua, filia mea, vixerit vel non vixerit et michi heres non erit vel erit, et decesserit quodcumque sine liberis, uno vel pluribus, de legitimo et carnali matrimonio procreatis, in hiis casibus et quolibet eorum substituto sibi et michi heredem universalem instituo dictam scolam vocatam *den Lull*, dando et concedendo dictis manumissoribus meis, quod casu quo dicta mea hereditas vigore substitutionis et institutionis predicte ad dictam scolam pervenire contingat, penedi, recipiendi et habendi eorum propria auctoritate et absque licentia et auctoritate alicuius viri et persone, omnia et singula bona mea, mobilia et immobilia, habita et habenda [...] Et ipsa pretia et aliam pecuniam meam seu dicte hereditatis mee, solutis legatis et completis omnibus supradictis, iidem manumissores mei in empitione tot morabitorum alodialium seu censualium mortuorum, quot habere poterint, esmercent in loco tuto et securo, ad eorum cognitionem. Et ipsos morabatos seu censualia mortua assignent iamdicte scole pro sustentatione vite magistri et scoliarum in dicta scola adiscentium. Volens, disponens et ordinans quod, si aliquod ex censualibus predictis redimi seu lui contingat, quod pretia eorumdem smercentur super aliquo loco tuto et securo, adeo ut dicta scola et scolares eiusdem valeant promoveri et sustentari [...].

1 A causa de la llangüaria del testament, hem transcrit tan sols les parts tocants l'escola dita de Ramon Lull. Indiquem la part absent amb [...].

12

1494, agost, 23. Barcelona
Joan Baró, clergue de Barcelona, procurador de fra Jaume Gener, mestre en teologia, de l'orde del Cister, lector de l'Escola de Mestre Ramon Lull, cedex a na Francina, muller de Miquel Soler, cavaller, domiciliat a Barcelona, els drets sobre un censal mort que fra Jaume Gener, en quant lector de la dita Escola de Mestre Ramon Lull, rep sobre la ciutat de Mallorca. Aquesta cessió de drets es fa perquè na Francina havia pagat, per voluntat Joan Baró en nom de fra Jaume Gener, una quantitat semblant a la del censal al llibrer de Barcelona Pere Miquel.

AHPB, LLUIS CARLES MIR, *Manuale tertium contractuum communium* 1493, desembre, 20 – 1494, novembre, 17, s.n. [vol. 261/5]

Johannes Baró, clericus Barchinone, procurator ad hec et alia legitime constitutus et ordinatus a reverendo fratre Iacobo Ianuarii, magistro in Sacra Theologia,

ordinis Sancti Benedicti Siterciensis, lectore scole magistri Raymundi Lull, prout de dicta procuracione constat instrumento recepto per discretum Iohannem Matres, notarum publicum Barchinone, X^a die octobris proxime lapsi, pro simili peccunie quantitate, quam vos honorabilis domina Francina, uxor magnifici Michaelis Soler, militis,² Barchinone populati, de mei voluntate tradidistis numerando Petro Michaelis, libraterio, civi Barchinone, gratis *et cetera*, nomine predicto, cedo vobis dicte domine Francine, licet absentis, et notario *et cetera*, et vestris *et cetera*, iura *et cetera*, dicto principali meo, tanquam lectori predicto pertinentia *et cetera*, in illis XX libris XVI solidis VIII, que dicto principali meo solvende veniunt XXV^a die octobris proxime futuri ratione censualis mortui consimilis annue pensionis, quod dictus principalis meus, tanquam lector predictus, habet et recipit ach habere et recipere debet super universitate civitatis et regni Maioricarum anno quolibet in dicto termino sive die. Quibus iuribus *et cetera*, dictasque *et cetera*, apocas, executiones *et cetera*. Ego enim *et cetera*, dicens dicto nomine *et cetera*, insuper prefato nomine procuratorio facere habere tenerique de evicione *et cetera*, pro contractibus propriis et pro non iure *et cetera*, obligo bona dicti principalis mei *et cetera*. Iuro *et cetera*. Bona autem mea propria non sint vobis in aliquo obligata ratione alicuius legis sive iuris pro vobis in hiis modo aliquo facientis. Hec igitur *et cetera*.

Testes: Climens Carreas, sartor, et Michael Aguiló, curritor auris, cives Barchinone.

1 Damunt el nom, dues ratlletes obligues per a indicar la ferma. – militi interlineat i escrit damunt civis ratllat.

13

1497, febrer, 2. Barcelona
Joan Romeu Lull i Joan Lull, protectors i administrators, conjuntament amb Felip de Ferrera, ciutadà i conseller de la ciutat de Barcelona, de l'Escola de Mestre Ramon Lull, elegixen, tot ratificant-lo en el càrrec, fra Jaume Costa, monjo del monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, com a rector i mestre de la dita Escola de Mestre Ramon Lull, durant un any.

AHPB, MIQUEL FORTUNY, *Decimum sextum manuale* 1496, novembre, 28 – 1497, abril, 29, s.n. [vol. 249/14]

Nos Johannes^a Romeus Lull et Johannes^b Lull, filius honorabilis Romei Lull, quondam, civis Barchinone, protectores et administratores, una cum honorabili Philippo de Ferrara, cive et nunc consiliario dicte civitatis, scoliarum vulgariter nominatarum *la scola de mestre Ramon Lull*, asserens me dictum Iohannem Lull,

tali casu volumus, consentimus et paciscimur expresse et de nostra certa scientia¹¹ talem revocationem viribus omnibus carere et effectu et presentem constitutionem et concessionem, durante dicto tempore,¹² his plenis robore et valore permanere. Et nunch pro tunch volumus et consentimus in tali casu hanc concessionem et electionem esse de novo firmatam et dictam talem revocationem totaliter revocantem. Et pro hiis complendis et firmiter attendendis, tenendis et observandis, obligamus¹³ vobis omnia et singula bona nostra et utriusque nostrum, mobilia et immobilia, habita ubique et habenda. Et quia ego dictus Iohannes Lull minor sum viginti quinque annis, maior vero quindecim, renuntio beneficio minoris etatis et ignorantie, restitutionem in integrum postulando, et omni alii iuri, rationi et consuetudini contra hec repugnantibus. Hec igitur et cetera.

Testes huius rei sunt: honorabiles Iohannes Baró et Petrus Iohannes Vilaplana, in artibus bacallarii, habitatores Barchinone.

1 *Damunt el nom, dues ratlles obliques per a indicar la ferma.* — 2 *Id.* — 3 *Segueix ratllat eflux.* — 4 *Segueix ratllat dono.* — 5 *Segueix ratllat u.* — 6 *Segueix ratllat d.* — 7 *Segueix ratllat glo.* — 8 *ac scienie interinent.* — 9 *Segueix ratllat u.* — 10 *etiam interinent.* — 11 *Segueix ratllat vobiscum quod.* — 12 *durante dicto tempore interinent.* — 13 *Segueix ratllat ab.*

EXAMEN I CONCESSIÓ DEL TÍTOL DE "MAGISTER IN ARTIBUS"

15

1462, juny, 18. Barcelona

Gabriel des Clapers, oriünd de Mallorca i habitant de Barcelona, és examinat a la Universitat de Barcelona i, en ser aprovat i considerat idoni, li és concedit el grau academic de Magister in artibus amb la facultat de fer totes les tasques derivades del grau de mestre en arts. Gabriel des Clapers reb tot seguit els símbols del grau de mestre en arts: la càtedra, el llibre tancat i obert, el birret, l'anell, la benedicció o l'oscul de la pau.

AHPB, BARTOMEU DEL BOSCH, *Nonum manuale* 1462, maig, 10 - 1463, març, 9, fol. 18v-20r [vol. 199/9]

In¹ Dei nomine et eius genitricis Virginis gloriose. Universis et singulis presentes litteras sive presens publicum instrumentum inspecturis nos Bernardus de Granollacho, artium et medicine professor cancellariusque universitatis alme studii generalis artistarum et medicorum civitatis Barchinone, salutem. In Eo qui pro

nobis voluit Hierolosonimis² crucifigi, humana conditio a sui primordio in lucem inerudita perveniens, / si sapientie lumine illustratur, dignis et altis est laudibus excollenda, illique gloriosum nomen habere merentur qui longa assiduitate, labore et industria³ vigilatis, per acutissimas doctrine semitas ambulantes, ad perfectionem sui studii inclitram perrexerunt. Nam, cum probi viri premium exhibitionem et honoris culmina consequuntur, ceteri ardentius ad virtutum studia nituntur pro viribus pervenire. Hinc est quod honorabilis Gabriel des Clapers, oriundus civitatis Maioricensis, Barchinone degens,⁴ qui in studio artium laboriose laudabiliterque dururnis temporibus pernoctavit tam in studio presentis civitatis quam in diversis aliis locis, ubi generale viger studium, prout nobis constat apertissime per processum ipsius sui examinis, tam in vita, moribus et natalibus quam in disputationibus, tam per intentionem⁵ quam alias, per eundem publice disputatis, sic per Dei gratiam profecit in artium scientiæ⁶ supradicta, quod die veneris, decima octava⁷ presentis⁸ mensis iunii, anno a nativitate Domini millesimo CCCC LXII, ipse honorabilis Gabriel Clapers, presentatus coram nobis per egregium virum dominum Ferdinandum de Ayerba,⁹ magistrum in artibus et medicina, et suppositus secreto examini dicti honorabilis Ferdinandi de Ayerba¹⁰ ac nostri prefixi cancellarii¹¹ et omnium magistrorum collegiarorum dicti nostri studii in quadam camera nostri hospitii, taliter ipse honorabilis Gabriel dez Clapers se habuit in examine¹² supradicto in¹³ artium facultate sepe dicta legendo, rependo, questiones et argumenta dicatorum magistrorum ac nostri examinantium resumendo, quod post arduam examinationem factam per dictos honorabiles magistros ac nos de eodem honorabili Gabriele dez Clapers, tam publico quam secreto, fuit ab ipsis omnibus doctoribus et¹⁴ magistris et nobis et aliis, ibidem presentibus et audientibus, concordi voto, iuramento¹⁵ medio, deponentibus, approbatus et inventus sufficienti, abtus et idoneus ad¹⁶ magistrerii gradum in artibus assumendi. Nos Bernardus de Granollacho, cancellarius qui supra, auctoritate officii quo fungimur in hac parte, dictum honorabilem Gabrielem dez Clapers in quadam magna camera dicti nostri hospitii personaliter in nostri presentia constitutum,¹⁷ prefata die et in presentia aliorum magistrorum dicti nostri collegii et quamplurimorum aliorum honorabilium virorum et hominum diversorum statuum ibidem convenientium in¹⁸ multitudine satis grandi, nominavimus publice et etiam nominamus, / declaravimus et etiam declaravimus decetero fore magistrum in artibus, ipsique honorabili Gabriele dez Clapers, humiliter petenti et acceptanti, tanquam benemerito et hac promotione dignissimo, legendi, docendi, disputandi, determinandi et interpretandi et ceteram magistralem ascendendi illamque regendi in arte scientie prelibata et quoslibet alios actus in ipsa scientia publice exercendi in dicta civitate Barchinone et ubique locorum ut ipse scientie magister de unanimi consilio et assensu doctorum et magistrorum dicti nostri collegii predictorum ad hec stantium plenam et liberam licentiam contulimus et concessimus ac tradimus omnimodam facultatem. Et his peractis, incontinenti recepit ipse honorabilis Gabriel Clapers a nobis

dico Cancellario insignia magistratus, videlicet caretram, librum clausum et apertum, biretum, anulum et benedictionem paternalem et pacis osculum ab omnibus doctoribus et magistris nostri collegii superius nominati, ut ipse Gabriel Clapers sit ab omnibus insignitus et²⁰ coronatus, similiter in eterna gloria coronetur per Eum qui est benedictus in secula seculorum, amen. In quorum omnium et singulorum fidem et testimonium premisorum presentes nostras litteras sive presens publicum instrumentum per Bartholomeum del Bosch, notarium publicum²¹ infascriptum et nostre universitatis scribam eidem honorabili Gabrieli Clapers fieri iussimus sigillo cancellariatus nostri studii pendenti munitum, datum et actum Barchinone²² decima octava²³ die iunii, anno a nativitate Domini millesimo quadringentesimo sexagesimo secundo, presentibus venerabili Antonio Gilaveri, mercatore Barchinone,²⁴ Iohanne de Sancto Lasserio, ville Berge, et Iohanne Roig, scriptore, habitatore Barchinone. Vidit Bernardus de Granollacho, artium et medicine magister, cancellarius studii medicorum et aristarum Barchinone.²⁵

1 *Al marge esquerre* clausum traditum. - 2 *Sic al ms.* - 3 *Segueix ratllat* vill. - 4 *Segueix ratllat* magister in medicina. - 5 *Segueix ratllat* qua. - 6 *Segueix ratllat* m. - 7 *Segueix ratllat* iunii. - 8 *Segueix ratllat* et subscripti. - 9 Ferdinandum de Ayerba *interlineat* i *escrit damnunt* Iohannem Roserii *ratllat*. - 10 Ferdinandi de Ayerba *interlineat* i *escrit damnunt* Iohannes Roserii *ratllat*. - 11 prefixi cancellarii *interlineat*. - 12 *Segueix ratllat* ibus. - 13 *Segueix ratllat* arte. - 14 et *interlineat*. - 15 iuramento, o *escrit sobre a.* - 16 *Segueix ratllat* licenciat. - 17 *Segueix ratllat* proxime. - 18 *Segueix ratllat* mued. - 19 *Segueix ratllat* et concedimus. - 20 *Segueix ratllat* con. - 21 *Segueix ratllat* et. - 22 *Segueix ratllat* decima die mensis vicesima octava. - 23 decima octava *interlineat*. - 24 Barchinone *interlineat*. - 25 *Tot l'instrument ratllat amb tres ratlles verticals.*

JOSEFINA MUTGÉ I VIVES*

DOCUMENTS DE CANCELLERIA REIAL SOBRE EL
MONESTIR DE SANT PAU DEL CAMP DE BARCELONA
(1402-1450)

ABSTRACT

In this paper, the author abstracts and analyzes twenty-five records coming from the Chancellery Section of the Archivo de la Corona de Aragón concerning the Monastery of Sant Pau del Camp of Barcelona, specially during the reign of Alphonse the Magnanimous and Queen Maria, his representative, between the years 1419 and 1450. Among other subjects, these records allow us to know better the relationship between the Catalan-Aragonese kings and the Papacy in the years that followed the Council of Constance, about the concession of ecclesiastical benefices.

Aquest treball és continuació del que vam publicar dins el volum 19 (1998) d'"Acta Mediaevalia". Llavors, editàvem i comentàvem documents de cancelleria reial sobre el monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona, des d'Alfons el Benig-ne (1327-1336) fins a Joan I (1387-1395). Ara presentem en regesta i comentem vint-i-cinc documents, que comprenen des de l'any 1402 fins al 1450. N'hi ha un de Martí l'Humà, un de l'infant Alfons (el que seria després Alfons el Magnànim), i vuit d'Alfons el Magnànim, ja com a rei, i quinze de la reina Maria, la seva muller

*Departament d'Estudis Medievals, Institució Milà i Fontanals, CSIC (c/ Esglésiaques, 15, 08001 Barcelona).

Dedico aquest treball al Prof. Dr. Manuel Riu, eminent medievalista i molt apreciat i admirat professor meu.

1. *Documents de cancelleria reial sobre el monestir de Sant Pau del Camp de Barcelona* (1332-1394), *Acta Historica et Archaeologica Mediaevalia*, 19 (Universitat de Barcelona, 1998 [1999]), pp. 19-53.